

Бистряков І. К.

*доктор економічних наук, професор,
завідувач відділу методології сталого розвитку*

Клиновий Д. В.

*кандидат економічних наук, доцент,
старший науковий співробітник,
п.н.с. відділу методології сталого розвитку,
Державна установа «Інститут економіки
природокористування та сталого розвитку
Національної академії наук України»*

Петровська І. О.

*кандидатка економічних наук, доцентка,
старша наукова співробітниця,
завідувачка кафедри індустрії гостинності
та сталого розвитку,
Таврійський національний університет
імені В. І. Вернадського*

DOI: <https://doi.org/10.36059/978-966-397-285-5-5>

АЛГОРИТМ ФОРМУВАННЯ СТАЛОЇ ФІНАНСОВОЇ СИСТЕМИ В УКРАЇНІ ДЛЯ ФІНАНСУВАННЯ «ЗЕЛЕНОГО» ПЕРЕХОДУ

На сьогодні актуалізується питання формування в нашій державі сталої фінансової системи, яка є стійкою до екзогенних та ендогенних чинників впливу й одночасно забезпечує фінансування потреб сталого розвитку. Насамперед роль сталих фінансів перебуває у тому, щоб забезпечити фінансовими ресурсами «зелений» перехід. У системі сталих фінансів необхідно реалізувати наступні позиції: інклюзію природних, виробничих, фінансових, людських та інших ресурсів до господарського обігу за допомогою «зелених» інструментів фондового ринку, кредитів, страхових полісів тощо; стійке фінансування «зеленого» переходу з метою мінімізації кліматичних змін та зменшення господарського навантаження на довкілля; формування потужних інвестиційних ресурсів для стабілізації економіки та реалізації інвестиційної політики сталого розвитку, а також створення системи фінансової підтримки інновацій, спрямованих на екологізацію економіки, з

урахуванням найсучасніших тенденцій у реалізації фінансової політики сталого розвитку Організацією Об'єднаних Націй та провідними країнами світу.

В основу розбудови національної системи сталих фінансів в Україні має бути покладено загальновизнану світову практику у царині сталих фінансів та рішення ООН, які стосуються фінансових аспектів сталого розвитку. Логічну структуру алгоритму формування такої сталої фінансової системи нещодавно розроблено та запропоновано у документі під назвою «Сталі фінанси. EU Green Deal», підготовленому безпосередньо за участю Програми розвитку ООН (ПРООН) в Україні [1]. У запропонованому документі констатується, що сталі фінанси відіграють ключову роль у досягненні цілей Європейської зеленої угоди й виконанні міжнародних зобов'язань ЄС з досягнення цілей сталого розвитку та боротьби зі зміною клімату, а стале фінансування забезпечує підтримку сталій економіці та відповідне відновлення від пандемії COVID-19 [1]. Також у даному документі характеризуються основні складові елементи європейської системи сталих фінансів, серед яких, зокрема, виділено:

– *Таксономію сталої діяльності ЄС*, що використовується для спрямування коштів фінансового ринку на «зелене» відновлення і являє собою фактично стандарт визначення того, чи відзначається об'єкт інвестування сталою діяльністю і характеризується як система класифікації, яка встановлює перелік екологічно стійких видів економічної діяльності й допомагає здійснювати сталі інвестиції та стимулює компанії досягати кращих показників сталого розвитку.

– *Міжнародну платформу сталих фінансів*, яка характеризується як форум для діалогу між політиками та фінансистами із загальною метою збільшення обсягу приватного капіталу, що інвестується в екологічно стійкі інвестиції.

– *Європейський стандарт зелених облігацій*, який описується як сукупність вимог та процедур з випуску зелених облігацій, що допомагає адекватно та прозоро спрямовувати інвестиції на сталий розвиток.

– *Розкриття інформації про кліматичні бенчмарки та показники ESG*, при цьому кліматичний бенчмарк характеризується як інвестиційний контрольний показник, який вміщує в собі конкретні цілі, пов’язані із скороченням викидів парникових газів та переходу до низьковуглецевої економіки; у межах плану дій з фінансування «зеленого» переходу було введено дві групи кліматичних бенчмарків: EU Climate Transition Benchmark та EU Paris-Aligned Benchmark; зазначається, що кліматичні бенчмарки використовуються інституційними інвесторами під час визначення об’єктів інвестування для захисту від ризиків, пов’язаних зі зміною клімату та переходу до низьковуглецевої економіки.

– *Розкриття інформації корпораціями стосовно клімату*, яке характеризується в якості обов’язкового режиму розкриття інформації як для нефінансових, так і для фінансових компаній, що надає інвесторам інформацію для прийняття обґрунтованих рішень щодо сталого інвестування. Вимоги до розкриття інформації включають вплив діяльності компанії на навколишнє середовище та суспільство, а також ділові та фінансові ризики, з якими стикається компанія через її сталість.

– *Розкриття інформації, пов’язане зі сталістю, у секторі фінансових послуг*, яке визначається як обов’язковий режим розкриття інформації щодо сталості фінансових послуг, наданих професійними учасниками ринку фінансових продуктів та фінансовими консультантами для кінцевих інвесторів на фінансовому ринку [1].

У цілому, формування системи сталих фінансів в Україні за алгоритмом, запропонованим ПРООН, відбуватиметься за двома основними генеральними напрямками. Першим з них є створення нормативно-правових засад сталих фінансів, яке передбачає виконання відповідного ряду завдань: запровадження «зеленої» таксономії проєктів сталого розвитку; розкриття інформації нефінансових ризиків нефінансовими установами; стандартизація вимог до інструментів мобілізації фінансових ресурсів; розкриття та врахування інформації нефінансових ризиків фінансовими установами.

Другим генеральним напрямом формування системи сталих фінансів у розглядуваному документі визначено створення інфраструктури сталих фінансів, у рамках якого відокремлено два основних завдання: по-перше: створити платформу зі сталих фінансів при офісі профільного віце-прем'єр-міністра, яка буде надавати поради щодо гармонізації технічних критеріїв таксономії ЄС для України та їх оновлення та надавати поради щодо вироблення політик сталих фінансів; по-друге: організацію діяльності таких наступних сталих фінансових закладів, як: зелена біржа – торговельного майданчику для випуску та обігу зелених фінансових інструментів; агентство підтвердження статусу зелених фінансових інструментів; акселератор для зелених фінансів для допомоги у підготовці «зелених» проєктів та їх запуску; організації-оцінювачі для сертифікації фінансових інструментів та верифікації результатів їх застосування.

Розглядаючи з критичних позицій запропонований алгоритм, варто звернути увагу на наступні позиції. По-перше, в даному алгоритмі виділяються два основні напрями: формування нормативно-правових засад сталих фінансів в частині формування відповідальної фінансової поведінки та інфраструктури сталих фінансів. Натомість, практично відсутнім є напрям формування фінансових механізмів системи сталих фінансів, що, без сумніву, є суттєвим прорахунком запропонованого алгоритму. Тому, з наших позицій, необхідно додати до даного алгоритму відповідну складову з формування фінансових механізмів системи сталих фінансів, у якій, насамперед, виділити, як мінімум, такі позиції, як: створення стабілізаційних («чорного дня») і накопичувальних («майбутніх поколінь») суверенних фондів; формування фондів фінансування сталого розвитку та «зеленого» переходу; трансформація фіскальних механізмів у напрямках сталості з актуалізацією рентної складової податкового навантаження; розвиток механізмів сек'юритизації активів фінансового сектору, включаючи створення SPV-фінансових компаній; стає забезпечення фінансовими ресурсами потреб післявоєнної реконструкції національного господарства (за рахунок зовнішньої допомоги, репарацій тощо); створення спеціалізованих фінансових установ для бюджетування

сталого просторового розвитку; організацію фінансування форсайт-проектів сталого просторового розвитку тощо. Так, зокрема, варто звернути увагу, насамперед, на те, що, незважаючи на відображення в багатьох рекомендаціях ООН створення фондів фінансування сталого розвитку, воно не отримало подальшої імплементації у вказаному документі ПРООН для України, що, як мінімум, викликає питання.

По-друге, необхідно зважити на те, що рекомендації щодо запровадження правил сталої фінансової поведінки подано у неструктурованому за напрямками фінансової діяльності видами (окрім сталих фондових ринків), а у цілому для інвестиційних компаній, банків, страхових компаній тощо. Тому, з нашої точки зору, необхідно виділити і деталізувати рекомендації побудови алгоритму з організації системи сталих фінансів окремо для кожної зі сфер сталої фінансової діяльності, а саме: для відповідального інвестування, відповідального банкінгу, сталого страхування та сталих фондових ринків.

По-третє: без сумніву, позитивним аспектом цього запропонованого ПРООН стратегічного документу є його чітка і очевидна спрямованість на створення п'ятого системного напрямку формування сталих фінансів, а саме – сталого пенсійного забезпечення та виокремлення сталої діяльності пенсійних фондів в окремий напрямок, проте, це вимагає окремих ґрунтовних досліджень.

У цілому, без всякого сумніву, поява подібного документу є критично необхідною, як супровідного рамкового документу до запропонованої у Політиці Національного Банку України щодо розвитку сталого фінансування на період до 2025 року, Дорожньої карти розвитку сталого фінансування [2, с. 26–29], зокрема, в частині деталізації та конкретизації дій щодо імплементації міжнародно визнаних настанов з фінансової сталості у національну фінансову систему України. Також виключно позитивною є пропозиція імплементувати в українське законодавство термінологію зі сфери сталих фінансів, включаючи, насамперед, саме поняття сталих фінансів.

Список використаних джерел:

1. Сталі фінанси. EU Green Deal. UNDP. URL: https://www.undp.org/sites/g/files/zskgke326/files/202208/5%20FINAL_Tree_Sustainable_finance_strategy_297x210mm_4%2B4_web_180822.pdf (дата звернення: 07.12.2022).
2. Політика щодо розвитку сталого фінансування на період до 2025 року. Національний Банк України. Київ : НБУ, 2021. 29 с.